

Osobowość: indywidualna czy społeczna charakterystyka jednostki?

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Szumlewicz Katarzyna, „*Studia z teorii wychowania*”, nr 4/2019.

Osobowość: indywidualna czy społeczna charakterystyka jednostki?

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Czy osobowość jednostki jest niezmienna od urodzenia, czy zmienia się w trakcie życia? Co ma na nią wpływ? Czy osobowość człowieka to jego charakter? Czy mając taką, a nie inną osobowość, jednostka może stać się tyranem?

Twoje cele

- Scharakteryzujesz różne koncepcje osobowości.
- Wyjaśnisz, czym jest osobowość.
- Uzasadnisz istnienie związku między osobowością a postawą, odwołując się do osobowości autorytarnej i nietolerancji.

Dla zainteresowanych

**Konceptje
osobowości**

**Psychologiczne
konceptje
osobowości**

**Klasyczne
konceptje
osobowości**

Badanie 1

Udziel odpowiedzi pozytywnej lub negatywnej w pytaniu o zgodę na każde z twierdzeń znajdujących się w tabeli. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Zaznacz, czy zgadzasz się czy nie z następującymi stwierdzeniami.

Stwierdzenie	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny.	☐	☐	☐
Wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne.	☐	☐	☐
Lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie, niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne.	☐	☐	☐
Cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać.	☐	☐	☐

Stwierdzenie	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości.	☐	☐	☐
Realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta.	☐	☐	☐
Nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju.	☐	☐	☐

Źródło: CBOS, *Autorytaryzm polityczny*, Komunikat z badań nr BS/91/2012, Warszawa 2012, s. 2.

Porównaj swoje odpowiedzi z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 2

Rozważ problemy związane z interpretacją treści twierdzeń wskaźnikowych, które znalazły się w pytaniu sondażowym. W tym celu dla każdego twierdzenia wskaż możliwe uzasadnienia, bez względu na odpowiedź przez siebie udzieloną w sondażu. Zestaw ze sobą uzasadnienia zarówno dla odpowiedzi negatywnej, jak i pozytywnej. Kieruj się swoimi poglądami, jak i domniemaniem poglądów, które może mieć osoba udzielająca odpowiedzi odmiennej od twojej.

Twierdzenie: Radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie, niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Twierdzenie: Nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju.

Odpowiedź negatywna – uzasadnienie:

Odpowiedź pozytywna – uzasadnienie:

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i zastanów się nad powiązaniem, jakie istnieje między poszczególnymi cechami każdego człowieka. Pomyśl o **osobowości** jako wymiarze spinającym te cechy w całość o charakterze indywidualnym dla danej jednostki, mającym specyfikę naznaczoną charakterem poszczególnych cech jednostki.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DYbmCmo3l>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o. Wawryszuk, licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Ile waży autorytaryzm?

Ćwiczenie 1

Wybierz jedną z postaw: cynizm, patriotyzm, liberalizm, racjonalizm, mistycyzm, obiektywizm lub jakąkolwiek inną przez siebie zdefiniowaną postawę i stwórz zestaw twierdzeń wskaźnikowych, który mógłby posłużyć do skonstruowania skali mierzącej tę postawę.

Słownik

osobowość

charakterystyczny, względnie stały sposób reagowania jednostki na środowisko społeczno-przyrodnicze, a także sposób wchodzenia z nim w interakcje

psychologia osobowości

dziedzina psychologii, której przedmiotem badań jest osobowość człowieka, jej rozwój i powiązanie z otoczeniem

temperament

wrodzone cechy osoby, odziedziczone po przodkach

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i zastanów się, które elementy różnych psychologicznych koncepcji osobowości mogą być przydatne w interpretowaniu wybranych elementów osobowości autorytarnej.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <file:///tmp/puppeteerMXXA74.html>

Osobowość: istota, geneza i klasyczne koncepcje

Osobowość autorytarna przeciwstawiana jest zazwyczaj osobowości demokratycznej. Czy można zatem powiedzieć, że te dwa rodzaje osobowości wyczerpują wszystkie konkretyzacje, jakie obserwujemy u poszczególnych jednostek? Oczywiście, że nie.

Po pierwsze, są to tylko dwa typy w obrębie jednego z modeli. W postaci „czystej” reprezentują je niewielkie części populacji. Pozostałe jednostki mogą wykazywać, w mniejszym lub większym stopniu, zaledwie tendencje autorytarne lub demokratyczne. Po drugie, istnieje wiele innych koncepcji osobowości, które wyodrębniają zupełnie inne typy. Czy to zatem znaczy, że człowiek może mieć wiele różnych osobowości? I na to pytanie, tak jak na poprzednie, udzielimy negatywnej odpowiedzi. Człowiek ma jedną osobowość, która w trakcie osobniczego rozwoju może ulegać zmianom (w pewnych wypadkach nawet radykalnym). Na tę jedną osobowość socjologowie i psychologowie patrzą jednak z różnych perspektyw. Owe perspektywy to wspomniane już koncepcje osobowości budujące własne modele. Zanim do nich dojdziemy, powiedzmy najpierw o osobowości jako takiej: czym jest, jaka jest jej geneza i jak się przejawia.

Czym zatem jest osobowość?

Jak pisze Kazimierz Obuchowski:

„Osobowość jest pojęciem stosowanym w psychologii do opisu i wyjaśniania tych właściwości psychicznych człowieka, które decydują o jego postępowaniu lub mają na nie specyficzny wpływ. W języku prawniczym osobowość oznacza zdolność do nabywania praw i zaciągania zobowiązań zarówno przez ludzi, jak i instytucje. W języku potocznym termin »osobowość« jest tożsamy z terminem »charakter« i oznacza stabilność moralną i motywacyjną jednostki. We wszystkich znaczeniach jest to posiadanie właściwości podmiotu przez istotę żywą lub przez instytucję. (...) Długą

tradycję ma też zamiennie używanie pojęć osobowość i charakter na oznaczenie autonomii i przewidywalności postępowania jednostki ludzkiej. »Ma osobowość« lub »ma charakter« mówimy o człowieku wówczas, gdy wiemy, że nie można mu narzucić nic, czego on sam nie zaakceptuje, a trudne warunki nie wymuszają na nim zmiany postępowania”.

Rozważając problem genezy osobowości, nie sposób pominąć perspektywy socjologicznej. Osobowość bowiem ma charakter społeczny. Jest to wprawdzie indywidualna charakterystyka jednostki, ale stanowi ona niejako, „produkt uboczny” procesu socjalizacji czyli uspołecznienia jednostki. Drugim takim produktem jest tożsamość. Osobowość to zestaw cech funkcjonalnie ze sobą połączonych, które powodują przyjmowanie przez jednostkę określonej postawy wobec rzeczywistości, a tożsamość to coś na kształt „koncepcji samego siebie”: jako indywiduum (tożsamość jednostkowa) i jako członka określonych grup (tożsamość społeczna). Człowiek jest aktywnym uczestnikiem tego procesu, ale jednocześnie można go traktować jako byt reaktywny, który w procesie wychowania i uczenia nabywa umiejętności społecznych, przyswaja sobie zestaw norm i wartości oraz uczy się odgrywać określone role. I to wszystko stwarza go jako człowieka – istotę społeczną, mającą własną tożsamość i wyposażoną w określoną osobowość.

Osobowość jako zjawisko ogólne może być empirycznie badana tylko na podstawie pewnych empirycznych wskaźników. Już w XIX wieku usiłowano wykryć takie korelaty osobowości. Poszukiwano ich w kształcie ręki, paznokci, stopy. Łączono z charakterem pisma odręcznego czy też wyrazem twarzy. Teoretyczne koncepcje osobowości zaczęły powstawać dopiero w XX wieku i przez stuletni okres rozwoju nowoczesnej psychologii powstało ich bez liku. Jedne mniej, inne bardziej rozbudowane. Koncepcje te powstawały w związku z rozwojem poszczególnych działów psychologii, a w czasach najnowszych powiązane są z różnymi szkołami psychoterapeutycznymi.

Psychologia humanistyczna ukształtowała się w II połowie XX wieku i stanowiła trzecią wielką perspektywę teoretyczną w psychologii, obok psychoanalizy i behawioryzmu. W ramach tej ostatniej teorii nie powstała osobna koncepcja osobowości. Natomiast punktem wyjścia dla tej koncepcji w ramach psychologii humanistycznej był człowiek jako osoba podlegająca ciągłym zmianom.

„Abraham Maslow, uważany za głównego teoretyka psychologii humanistycznej, sformułował dwie podstawowe tezy dotyczące osobowości. Zgodnie z pierwszą, człowiek nie »jest«, ale »staje się«, i jest to jego potencja wrodzona. Stawanie się jest ważniejsze niż zaspokajanie potrzeb istnienia i relacji z innymi ludźmi. Druga teza głosi, że koroną potrzeb człowieka jest samoaktualizacja, pełne wykorzystanie potencjałów, które są mu dane. Człowiek, który nie staje się, aktualizując siebie, rezygnuje z atrybutu

człowieczeństwa. Doświadczenia dziecięce, urazy psychiczne mają mniejsze znaczenie niż sposób i poziom rozumienia siebie takim, jakim się jest tu i teraz. W konsekwencji głównym celem psychoterapii i wychowania jest człowiek zaktualizowany: twórczy, zdolny do realizmu, świeżości spojrzenia, pogłębionych związków z ludźmi i koncentracji na problemie, umiejący akceptować siebie i innych, głęboko demokratyczny, z poczuciem humoru, spontaniczny, naturalny, dążący do prywatności, autonomiczny, uspołeczniony, ale niepoddający się naciskom kulturowym. (...) Inną drogą poszedł Rollo May. Najbliższy psychoanalizie, skupił się nie na tworzeniu systemu teoretycznego, ale na sposobie rozumienia patologii zachowania współczesnego człowieka w nowej kulturze. Pasjonowała go rozbieżność między rozumem, a mocą biologiczną, jaka tkwi w człowieku (...), a także zadowalanie się koncepcją świata złożoną ze strzępów stereotypów. [May] Doszedł do wniosku, że człowiek skazuje siebie na degradację i rezygnację, gdyż boi się wiedzy i prawdy. Zwłaszcza obawia się zasad, gdyż stosowanie ich wymaga od niego podejmowania odpowiedzialnych decyzji, a także stworzenia koncepcji celu tych decyzji”.

Źródło cytatów: Kazimierz Obuchowski, *Osobowość*, [w:] *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 2000, t. 3, s. 36–37.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wskaż, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Falsz
Osobowość to cecha ogólna, więc nie determinuje zachowania człowieka.	☐	☐
Człowieka nie można pozbawić jego osobowości.	☐	☐
W trakcie rozwoju osobniczego człowieka dochodzi do zastępowania poszczególnych struktur osobowości kierujących zachowaniem człowieka, jedna przez drugą. Najpierw Ego zastępuje Id, a następnie Super Ego zastępuje Ego.	☐	☐
Osobowość człowieka w ujęciu potocznym to charakter człowieka.	☐	☐
Osobowość jest kształtowana w toku procesu socjalizacji.	☐	☐
Zdaniem Abrahama Masłowa główną potrzebą człowieka, której realizacja przesądza o jego człowieczeństwie, jest pełne wykorzystanie własnego potencjału.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

((Katarzyna Szumlewicz

Osobowość autorytarna i jej wrogowie: Wilhelm Reich, Theodor W. Adorno, Alice Miller i Klaus Theweleit

Alois Hitler był nieślubnym dzieckiem, być może żydowskiego pochodzenia. Niechciany, o niewiadomym pochodzeniu, nie zaznał w dzieciństwie akceptacji. Całe dorosłe życie starał się to jak najstaranniej ukryć. Pracował jako urzędnik państwowy, sumiennie wykonywał obowiązki i miał pełen czci stosunek do swojego munduru. Poślubił kobietę 23 lata młodszą od niego, która pracowała jako służąca. Zdecydował się na ślub, kiedy Klara zaszła z nim w pierwszą ciążę. Wszyscy w rodzinie musieli go bezwzględnie słuchać. Żądał, by żona i dzieci mówili do niego per „pan”. Zdarzało się często, że wzywał Adolfa za pomocą pstrykania palcami. Upokarzał go chętnie przy świadkach. Regularnie stosował chłostę. Syn mógł mieć pewność, że będzie stale bity. Cokolwiek by zrobił, nie miało to żadnego wpływu na codzienną chłostę. Pozostawało mu tylko zaciskanie zębów, by nie okazać bólu, innymi słowy, wyparcie się samego siebie i identyfikacja z prześladowcą. Nikt nie mógł mu pomóc, nawet matka, która zresztą także była zagrożona. (...) Klara Hitler nie stawiała w obronie syna nie tylko dlatego, że sama była ofiarą przemocy domowej. Zgodnie z ówczesnymi zaleceniami darzyła męża lęklwym szacunkiem i uważała, że we wszystkim miał rację. Nawet po jego śmierci, gdy chciała nadać swoim słowom rangę, wskazywała na leżącą w widocznym miejscu fajkę Aloisa, przywołującą jego domowy autorytet. (...) Rudolf Hess jako dziecko był nieustannie bity i czuł przymus ciągłego mycia, czym zapewne chciał się oczyścić z tego wszystkiego, co jego rodzice uważali w nim za brudne i niegodne. Jego ojciec jako gorliwy katolik chciał go

wykierować na misjonarza. Wcześniej wpoił mu zasadę, że zwierzchności należy zawsze słuchać i spełniać wszystko, czego zażąda. Heinrich Himmler był synem zawodowego wychowawcy i stał się (...) doskonałym wytworem głoszonej przez ojca czarnej pedagogiki. Obaj byli niezwykle dumni z poskramiania litości wobec swoich ofiar. Stłumienie tego uczucia, jak i wielu innych, wchodziło w skład żelaznej samodyscypliny, do jakiej byli przyuczani jako dzieci. Adolfowi Eichmannowi od dziecka wpajano za pomocą surowych kar zasady grzeczności, toteż podczas swego procesu mógł bez najmniejszego wrażenia słuchać wstrząsających zeznań świadków, ale kiedy zapomniał wstać przy odczytywaniu mu wyroku i zwrócono mu na to uwagę, zaczerwienił się ze wstydu. Hermann Göring głosił absolutny kult Hitlera, któremu składał publiczne hołdy i wyznawał bezgraniczną wiarę w jego nieomyślność. (...) w tej postawie przedstawiona jest w istocie pozycja małego dziecka wobec despotycznego ojca, który go tyranizował. Wszyscy oni pochodzili z tak zwanych silnych rodzicielskich domów, opartych na niepodważalnym ojcowskim autorytecie.

Źródło: Katarzyna Szumlewicz, *Osobowość autorytarna i jej wrogowie: Wilhelm Reich, Theodor W. Adorno, Alice Miller i Klaus Theweleit*, „*Studia z teorii wychowania*”, nr 4/2019, s. 54–56.

Na podstawie opisu stosunków rodzinnych przywódców faszystowskich Niemiec uzasadnij, że do interpretacji typów osobowości, jakie w nich wytworzyło wychowanie, można wykorzystać zainteresowania badawcze Rollo Maya.

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie udziel odpowiedzi pozytywnej lub negatywnej w pytaniu o zgodę na każde z twierdzeń znajdujących się w tabeli. Wariant „trudno powiedzieć” wybierz tylko wtedy, gdy rzeczywiście nie potrafisz się zdecydować na żadną z pozostałych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Zaznacz, czy zgadzasz się czy nie z następującymi stwierdzeniami.

Stwierdzenie	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny.	☐	☐	☐
Wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne.	☐	☐	☐
Lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie, niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne.	☐	☐	☐
Cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać.	☐	☐	☐

Stwierdzenie	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć
Spółeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości.	☐	☐	☐
Realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta.	☐	☐	☐
Nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju.	☐	☐	☐

Źródło: CBOS, *Autorytaryzm polityczny*, Komunikat z badań nr BS/91/2012, Warszawa 2012, s. 2.

Porównanie sondaży i wyników badań

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe. Weź pod uwagę zarówno zestawienie procentowe, jak i średni poziom autorytaryzmu wyliczony dla całej badanej grupy. Poziom ten jest wyliczony jako średnia arytmetyczna ze wszystkich odpowiedzi dla wszystkich badanych, gdzie zgoda oznacza wartość 1, brak zgody minus 1, a trudno powiedzieć 0. Wartość tego wskaźnika dla całej grupy mieści się zatem w przedziale od -7 (co oznacza brak jakichkolwiek postaw autorytarnych w grupie mierzonych deklaracjami w odniesieniu do twierdzeń wskaźnikowych) do +7 (co oznacza absolutnie autorytarną postawę we wszystkich zakresach. Ta liczba da ci możliwość prostego porównania własnej klasy z całym społeczeństwem badanym w roku 2012. Zestawienia procentowe pozwolą natomiast przeanalizować różnice w postawach w zakresie różnych, częściowych wymiarów przedmiotowych.

stwierdzenie : Radykalnym i skrajnym ugrupowaniom politycznym nie powinno się pozwalać na organizowanie demonstracji, ponieważ często zakłócają one porządek publiczny.

zgadzam_się : 53

trudno_powiedzieć : 11

nie_zgadzam_się : 36

stwierdzenie : Wolność słowa nie jest nic warta, jeśli oznacza, że musimy pogodzić się z niebezpieczeństwem, jakie stwarzają dla społeczeństwa skrajne poglądy polityczne.

zgadzam_się : 47

trudno_powiedzieć : 23

nie_zgadzam_się : 30

stwierdzenie : Lepiej żyć w zdyscyplinowanym społeczeństwie, niż dawać ludziom wiele swobód, bo to może być destrukcyjne.

zgadzam_się : 46

trudno_powiedzieć : 13

nie_zgadzam_się : 41

stwierdzenie : Cudzoziemcy, którzy nie akceptują naszego rządu i krytykują go, nie powinni tutaj pozostawać.

zgadzam_się : 46

trudno_powiedzieć : 8

nie_zgadzam_się : 46

stwierdzenie : Społeczeństwo nie powinno tolerować poglądów politycznych, które zdecydowanie różnią się od poglądów większości.

zgadzam_się : 36

trudno_powiedzieć : 18

nie_zgadzam_się : 46

stwierdzenie : Realizacja zasady, że każdy ma prawo do własnych opinii, jest dzisiaj zbyt daleko posunięta.

zgadzam_się : 35

trudno_powiedzieć : 13

nie_zgadzam_się : 52

stwierdzenie : Nie powinno się wysłuchiwać ludzi, którym nie podoba się sposób życia w naszym kraju.

zgadzam_się : 25

trudno_powiedzieć : 9

nie_zgadzam_się : 66

Średni poziom autorytaryzmu wynosi: -0,29.

Źródło: CBOS, *Autorytaryzm polityczny*, Komunikat z badań nr BS/91/2012, Warszawa 2012, s. 2.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

W pierwszym kroku porównaj rozkłady procentowe odpowiedzi z badań zrealizowanych przez CBOS na ogólnopolskiej próbie dorosłych Polaków z rozkładami odpowiedzi twojej klasy udzielonymi w Badaniu 1. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy jako grupa różnicie się czymś od społeczeństwa polskiego jako całości? Co uzasadnia te różnice?

W drugim kroku porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Osobowość: indywidualna czy społeczna charakterystyka jednostki?

Grupa docelowa:

II etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

I. Człowiek w społeczeństwie.

Uczeń:

1) charakteryzuje klasyczne koncepcje osobowości.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne:

- charakteryzuje różne koncepcje osobowości;
- wyjaśnia, czym jest osobowość;
- uzasadnia istnienie związku między osobowością a postawą, odwołując się do osobowości autorytarnej i nietolerancji.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- badanie sondażowe;

- analiza materiału źródłowego.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wybrana osoba odczytuje temat lekcji: „Osobowość: indywidualna czy społeczna charakterystyka jednostki?”, na forum klasy formułowane są cele zajęć.
2. Dyskusja dotycząca zagadnień poruszanych w e-materiale. Uczniowie odpowiadają na pytania zawarte w „Wprowadzenie”, korzystając z własnej wiedzy. Jeśli jest to konieczne, nauczyciel naprowadza na odpowiedzi.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytanie. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór.
2. Podział klasy na grupy. Każdy zespół przygotowuje uzasadnienie dla odpowiedzi negatywnej i pozytywnej dla jednego z twierdzeń z badania sondażowego w ćwiczeniu 2 w sekcji „Badanie 1”. Następnie reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy, które są wspólnie dyskutowane przez uczniów.
3. Praca z materiałem zamieszczonym w sekcji „Film”. Uczniowie zapoznają się z treścią materiału, a potem w parach wykonują polecenia. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
4. Uczniowie zapoznają się z treścią audiobooka, zapisują problemy i pytania z nią związane. Następnie prowadzą dyskusję, która pozwala lepiej zrozumieć poruszaną tematykę. Na końcu przystępują do rozwiązywania zadań w sposób indywidualny. Wspólne omówienie odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 2 w sekcji „Badanie 2”. Uczniowie porównują wyniki sondażu przeprowadzonego przez CBOS oraz wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Omówienie przebiegu zajęć, przedstawienie mocnych i słabych stron pracy zespołów i przekazanie informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 1998.
- B. Szacka, *Wprowadzenie do socjologii*, Warszawa 2003.
- *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi*, red. Janusz Reykowski, Warszawa 1980.
- CBOS, *Autorytaryzm polityczny*, Komunikat z badań nr BS/91/2012, Warszawa 2012.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Film” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.